

«L'EMPORDÀ EN LA GUERRA DEL FRANCÈS: CASTELLÓ D'EMPÚRIES, L'ESCALA I TORROELLA DE MONTGRÍ»

MARINA ESTEBAN SASTRE

1. INTRODUCCIÓ

Per alguns, l'existència de la Guerra del Francès va lligada a dos processos: al nacionalista, fallit, per feblesa de conscienciació catalana («...*non volem ser francesos, nosaltres som espanyols*», anònim de 1808), o a les dissidències a l'alternativa de poder.

Per altres, rendits a l'evidència de testimonis com: «*Viva Espanya, viva, siam tots soldats, / Jamai rendir-nos a estos desaforats*»¹, l'esdeveniment és la confirmació de la nació espanyola a una mateixa causa: la defensa contra l'invasor: «*Per damunt de tot, es tractava de guanyar la guerra, expulsar els ocupants i aconseguir la independència d'Espanya, que era també la de Catalunya.*»²

Rovira i Virgili afegeix: «...*patriotisme català i patriotisme espanyol gaire bé indestriables.*»³

I, tant com noves fonts i noves dades, cal analitzar cadascun dels detalls sorgits d'una investigació que no rebutgi cap metodologia.

Els mots *Religió, Pàtria i Rei* omplen els arxius parroquials i municipals d'aquestes poblacions empordaneses, i l'entramat de les seves dades ens ha portat a derivacions de tipus social i econòmic; locals, sí, però que ens ajuden a evidenciar la intensa relació entre els catalans i la resta de la nació espanyola.

¹ Baborés i Homs, J. Rector de Gualba *La Guerra del francès a Gualba*.

² Moliner Prada, A. *Catalunya contra Napoleó. La Guerra del Francès. 1808-1814*. Pagès Ed. 2a edició (2008). pàg. 220.

³ Op. Sit. pàg. 227.

El 26 de gener de 1812, els francesos dividiran Catalunya en quatre departaments: el de Girona (sota el comandament de l'Intendent Baró de Gerando), el de Barcelona, el de les Boques de l'Ebre i el del Nord de Lleida. Cadascun, subdividit en diversos districtes. Girona incorporarà Vic, Girona i Figueres, al qual pertanyen l'Escala, Torroella de Montgrí i Castelló d'Empúries. Sotmesos tots a personal francès.

Ja el 1813, Catalunya resta unificada en una sola intendència.

2. ARXIS CONSULTATS: PARROQUIALS I MUNICIPALS.

La totalitat dels arxius parroquials inclouen els llibres d'òbits, matrimonis i bateigs (edat, professió, procedència, enllaços familiars) que reflecteixen la crònica dels esdeveniments locals: creixement vegetatiu en el cas de bateigs i òbits; variacions demogràfiques i socials, en el de matrimonis; immigració, en el seu conjunt.

Els municipals recullen les relacions entre la Junta del Principat i el l'Exèrcit, que correspongué a Catalunya. Van ser difícils. Les autoritats eren refractàries al reclutament continuat que l'exèrcit necessitava; els generals francesos volien combatre l'enemic en grans maniobres i els impostos escanyaven la població.

Tant els uns com els altres inclouen els anys de la classificació per etapes (1800-1807, 1808-1814, i 1815-1823) i cadascun dels pobles treballats.

3. CASTELLÓ D'EMPÚRIES

El diccionari de Madoz (1846-1850) ressalta «*sus angostas calles y la incómoda construcción de las 723 casas que la conforman*»; una població de 636 veïns i un total de 2.821 persones; «*la suntuosa igl. parr. (...), pues su capacidad, su magnificencia y su mérito artístico la colocan casi al nivel de las primeras cated. de España*»; i l'existència de cinc convents i quatre escoles, una de nens (186), una de nenes (50), una de particular mixta «*y otra escuela para niños*». L'abundància ramadera viu d'una bassa nodrida per les aigües del Muga que proporciona fertilitat de pasturatge i farratge on «*concurren á forragear algunos escuadrones de caballeria, y por esta misma causa en tiempos de guerra, cuando se halla invadi-*

do el Ampurdan, sirve esta v. de punto céntrico á las tropas de esta arma». Aquesta, i dues vegades anteriors, fou aprofitada per tropes franceses.

3.1 Demografia

3.1.1 Creixement vegetatiu

Anys	Òbits		Adults		Albats ⁴		Bateigs		Creixement vegetatiu
	Total	Per any	Total	Per any	Total	Per any	Total	Per any	Total
1800-1807	898	112	307	38,3	591	73,8	1086	135,7	188 / 23,5 any
1808-1814	984	140,5	483	69	501	71,5	873	124,7	111 / 15,8 any
1815-1820	585	97,5	239	39,8	346	57,6	708	118	123 / 13,6 any
Total	2.467		1.029		1.438		2.667		200

Algunes observacions:

a) El moviment migratori queda plasmat en un considerable nombre de persones no nascudes a Castelló i qualificades de *refugiats*, *expatriats*.

b) Els nombrosos òbits en l'etapa de la Guerra del Francès, i la d'albats, sobretot durant els anys 1813 i 1814.

c) 1823 recull la mort de *Joseph Saus Pbre*, *y exAgustino del convent suprimit de la Vila de Castelló de Ampurias*. Desamortització del Trienni Liberal?

d) Nombre considerable de nounats qualificats pels rectors com a *incognits*:

- 1800-1807: 24

- 1808-1814: 44. Víctimes d'una pobresa que porta a la prostitució? De les violacions?

- 1815-1820: 17

e) Augment dels bateigs de nens per damunt dels de les nenes. Menys en vuit ocasions al llarg dels tres períodes.

f) La defunció d'adults en el primer període (1804 onades de fam i guerres) compensada per l'alt nombre de bateigs. Acció, reacció, d'una societat viva.

g) Acabada la Guerra del Francès, la crisi continua. La natalitat, en descens: cap any arribarà als 149 nounats de 1805; el seu creixement demogràfic és positiu, però en crisi.

⁴ Albat: «Infant mort abans de l'edat de la raó». Alcover i Moll. *Diccionari català-valencià-balear*. V. I

3. 1. 2 La seva possible relació amb les guerres

3.1.2.1 Òbits

Anys	Òbits
1800-1807	2
1808-1814	18
1815-1823	8
Total	28

(1800 - 1807)

Un capità: *Joan Albert que fou de Miquelets, i Pere Bonada retirat y graduat de Sargentos de Fusillers grochs de Cathalunya*. Possibles reminiscències de la Gran Guerra...?

(1808-1814)

1808.

Antonia Jordi y Bach refugiada de Figueres; i Eulalia Pauet, filla d'un expatriat.

Felip Ferre Hortalà per haberlo mort los del Somatent; l'altre Leopoldo Resci... soldat del cent y tretse Regiment de Linea.

1809.

Miquel Granoleras treballador, per la contusion que rebé de un casco de Granada, en lo atac que feren las tropas Francesas.

Joan Roca treballador, afusellat per las tropas Francesas apostadas en Castelló per haber donat consensut de Espia y Alarmador del Exercit Frances.

Geronim Piaraturo casador del segon Regimen de a cavall de Naps servia al exercit del Emperador Napoleón.

Pera N. Soldat Espanyol fou fet presoner per las tropas Francesas.

1810.

Manuela Climent, Soltera y Monja Novicia del Convent de Perelada y retirada en Casa de son Germà per la actual Guerra.

Josepa Antonia filla legitima del Sr. Dr. Dn. Antón Guzz cirugia del Exercit Frances...

Damia Serra fou mort per las tropas Francesas en lo Mas Mornau de St. Juan, pensant que era un salteador de camins.

Marti Llado, pagés mort innocentment.

Carlos Roca mort innocentment.

Joseph Clos, mestre de casas mort innocentment y sens lloch de defensa mentres estava treballant, com los tres sobredits.

1811.

Francisco Franceschs i Marti Coll afussellats per los Gendarmas.

1812. *Mort innocentment per las tropas Francesas Pera Mieras.*

1814. *Joan Serra, soldat, mori de repente de un tiro de fusill.*

1818. *Manuel Beser Soldat del Regiment de Casadors de Barbastro .*

(1815-1823)

1820. *Fill del Tinent Coronel Dn. Joaquin Mirabell Capitá dela Compañia fixa de Rosas, i una Filla legitima de Felip Hordin Sargento del Batallo de Hostalrich.*

1821. *Miquel Esteva Sargento retirat del primer Batallo de Voluntaris de Cataluña.*

1822. *Joaquim Vergés cabo que fue de la Compañia de Realistas.*

1823. *Joaquim Baixas...soldat realista; Rosa Grau y Morera Muller de Jaume Grau soldat Español Realista; i una filla de un Sargento 1er. Realista.*

3.1. 2. 2 Bateigs

Anys	Bateigs
1800-1807	4
1808-1815	6
1816-1820	6
Total	16

(1800-1807)

1800. *Filla d'un Capità que fou de Micalets.*

1803. *Fill d'un Alferez de Malets, i una filla d'un Cabo de Marina.*

1805. *Filla d'un Alferez que fou de Micalets.*

(1808-1814)

1808. *Dos nens: Domingo Badia; Esteva Vergés, batejats, diu el rector per Raymunda Pujol y Fillol, Llevadora respecte de haver vingut las tropas francesas en esta villa per fer lo siti de la Plaza de Rosas y haberme jo expatriat tement un insult. I una filla d'un Soldat del Segon Regiment de Cavall de Napolitans.*

1811. *Fill d'un Tinent que fou de Micalets.*

1814. *Un fill d'un Soldat del Regiment de Murcia, i una filla d'un Soldat del Regiment de Mataro.*

(1815-1823)

1815. Filla d'un Alferez que fou de Micalet.

1817. És batejada una campana amb dues inscripcions: una àguila i un text en llatí: *...significa q. Napoleón Bonaparte, q. tenia per trofeo una Aguila y se habia fet proclamar Emperador dels Fancesos y Rey de Italia, ataca i invadi la España ab la mes negra felonía en lo añ 1808 pero batut y derrotat Napoleón, sos Exercits, per los Españols, fugaren los soldats, y deixaren vergoñosament la sua presa en 1814.*

1818. Una filla d'un soldat de la 1ª Compa. del Regt. de Caballeria de Al-mansa.

1819. Fill de Ignaci Albert tinent de la Septima Companyia del Batallon de Hostalrich; i una nena d'un Soldat del Regiment de Pavia natural de Vilacanjias.

1820. Fill d'un Soldat natural de la Puebla de S. Salvador Bisbat de Cuenca; i un Sargento segon.

3.1.2.3 Total de matrimonis

Anys	Matrimonis	Percentatge anual
1800-1807	263	32,8
1808-1814	162	23,1
1815-1820	165	20,8
Total	590	28

Relacionats, directament o indirecta, amb l'exèrcit.

Anys	Matrimonis
1800-1807	2
1808-1814	0
1815-1820	5
Total	7

(1800-1807)

1801. *Margarida Albert y Nouvilas Viuda deixada en primeras nupcias del difunt Don Juan Albert Capità que fou de Micalets de la Vila de Castello de Ampurias.*

1804. *Don Agustin Sans, Jove, Advocat, Ciutada Honrat de Barcelona, Tinent que fou de Miquelets del Tercio de Vilafranca del Panades.*

(1815-1820)

1815. Dos cognoms pertanyents al Regiment de Palma i l'altre al d'Ultònia.

1816. *Juan Garcia Capità dels Reals Exercits y Tinent de Caballería; Joaquim Verdaguer Exc. tinent de Gendarme; i antón Bermudez Tinent del Regiment de infantería de Cordova.*

3.1.2.4 Esperança de vida de la població

Anys	Dones	Homes
1800-1807	46,8	48,5
1808-1814	45,8	47,3
1815-1820	51	50,7
Total	47,8 anys	48,8 anys

La fam (1809 i 1811), i la coneguda alça en el preu del gra d'aquells anys escurçaren l'esperança de vida en el transcurs de la Guerra del Francès.

3.2 Miquelets i regiments

Xifres que, directament o indirecta, relacionen el personal militar amb la població:

- sometents: no queden reflectits.
- miquelets: escassos en cadascuna de les etapes.
- Regiments: molt variats quant al nombre i procedència.

Anys	Miquelets	Regiments
1800 - 1807	3	- de Línia
1808 - 1814	1	- de Cavall de Napolitans - de Múrcia - de Mataró
1815 - 1820	1	- de Palma - de Cavalleria d'Almansa - d'Ultònia - de Caçadors de Barbastre - de Pavia - d'Infanteria de Còrdova
Total	5	10

Ni els uns ni els altres no reflecteixen la forta investida que, segons Madoz, hagueren de sofrir les tropes franceses en altres moments.

Així doncs, la relació demogràfica dels habitants de la vila amb els fets d'aquelles guerres fou aquesta:

Anys	Òbits	Bateigs	Matrimonis	Total
1800-1820	28	16	7	51

3.3. Relacions del municipi amb les juntes i les autoritats franceses

(1800-1807)

1801. 31 de novembre. El Comandant interí del Principat ordena al Batlle local:

«El Señor Generalísimo Principe de la Paz me manda decirle q. a la mayor brevedad se sirva remitirme una noticia circunstanciada de los cuarteles de ese Principado que sean propios pa. cavallerias y Dragones con distinción de su capacidad, comodidad ...I continua, en termes més concrets: "...y q. hubiese en todos los Pueblos del distrito de su mando con estimacion de los que sean tales cuarteles de Planta o Edificios avilitados pa. cuartel...

I amenaza: de no verificarlo dentro del expresado termino y con las indicadas circunstancias enviaré un Comisionado que lo averigue y egecute completam.te a costa de Comunes y de bienes propios de los Concejales componentes ese Ayuntamiento.»

Esgotats els tres dies de coll que se li atorga, el municipi respon:

«Hazemos la Relacion siguite. Que en esta villa se hallan dos cuarteles para caballería y Dragones... su capacidad para ochenta cavallos y otros tantos soldados y sus aposentos para los sargentos; però existeix la possibilitat de otro cuartel el qual si fuesse enteramente obrado seria capaz para cien cavallos y otro igual numero de soldados solamte.»

1804. 21 d'octubre. Es notifica *que de la Vegueria de Besalú pasan a la Villa Veinte Hombres con un Comandante para ayudar a sus vecinos en el servicio de la Playa*, i s'ordena: *Constrúyanse las Barracas como lo ha dispuesto el Capn. con el seguro que se pagaran.*

1806. S'evidencia l'existència de miquelets: el Capità *D. Juan Costa*, inicia un litigi territorial contra *Francisco Batlle Labrador Parceró*.

1807. Març, des de Figueres arriben quatre oficis:

1r- Reclamant voluntaris:

Prevengo a Vms. que luego del recibo de esta me presenten las certificaciones que acrediten haber entregado en la ciudad de Barna los quince Voluntarios que les han cabido para el reemplazo del Año que de lo contrario me beré en la precisión de tomar Vmas. unas serias providencias que me seran sensibles y a Vmas. poco gratas.

2n- S'anuncia l'arribada de «reforços»: *he resuelto que de la Vegueria de Besalú passen a essa Villa Veinte Hombres con un Comandante para ayudar á sus Vecinos en el Servicio de la Playa.*

3r- Es reclama al municipi *que presenten las certificaciones que acrediten haber entregado a la ciudad de Barna los quince voluntarios que les han cabido para el reemplazo del P. Año.*

4t- El Duc de Medinaceli reclama els quinze voluntaris: *solo debo decirles que cumplan con lo que les previne en el mio del 26.*

(1808-1814)

1809. 5 de maig. Record de la justificació que l'Arquebisbe *Fèlix Amat* féu del traspàs de poders a Baiona: *«Dios es quien da y quien quita los reinos y los imperios...» La Rda. Comd. De Pbros. de la Villa de Castellon de Amps redacta*

un ofici al Bayles y Regidores de la misma Villa de Castellon de Amps queixant-se de que entre la lista de los que no han cooperado a la manutencion de las tropas Francesas o de los expatriados haya V. Magnificiencia puesto por primero la Rda. Comunidad de Pbro. de esta Villa.

Assenyala les aportacions fetes per la Comunitat de preveres als francesos, i afegeix que hasta los ninyos de teta justificaran que en todo el tiempo que duro el sitio de Rosas y meses siguientes de Diciembre, Enero y Febrero, y en el dia, del bosque de la Rda. Comd. fueron abastecidos de lenya los hornos de esta Villa tanto para cozer pan por la tropa como para cozer pan para los particulares, tubiesen estos en su casa tropa, ó no la tubiesen, sin haber podido nunca conseguir justicia de V. Mag. cuando V. Mag. no fuese de eso convencido por las funciones eclesiasticas que ha hecho , a las que ha presenciado V. Mag. las que se han hecho en acción de gracias al verdadero Dios de la Paz por la entrada de las tropas francesas en Valladolid y Burgos, Madrid y últimamente por la entrada de las citadas tropas en Zaragoza cantandose una Misa y solemne Tedeum con Musica y demas fnciones que todos los dias se hacen.

I els preveres acaben suplicant que con la justicia que nos asiste se abstenga V. Mag. de embargar de frutos y bienes propios de la da. Comd. de Pbro. ni menos á pasar á arriendos y otros contratos, otramete con dolor nuestro se veria este Cuerpo precisado á elevar á la Superioridad para conseguirse la justicia.

4. L'ESCALA

El diccionari Madoz diu de L'Escala: «Puerto habilitado con aduana de cuarta clase para el comercio de importación y exportación al extranjero y de cabotaje.»

Aquesta fou la seva font d'economia durant el segle XVIII i primera meitat del XIX: importacions –blat, arròs i cacau, preferentment–, i exportacions –diners fins a 390.800 rs. vn., farina, sardina i oli–, així com la petita indústria local: carpinteros de ribera, calafates y salazón de pescado, particularmente sardina.

De la seva població recull 2.212 persones i 496 veïns.

El ressò d'aquelles guerres en aquesta població i l'estudi d'aquesta interpretació quedà plasmat el 10-12 d'abril de 2002.⁵

⁵ Esteban Sastre, M. (2002). *Recerques. Segon Congrés Recerques. L'Escala. Un exemple de recessió després de la guerra del Francès. V. II. Lleida: pàg. 317-330.*

4.1 Demografia

4.1.1 Creixement vegetatiu

Anys	Òbits		Adults		Albats		Bateigs		Creixement vegetatiu
	Per any	Total	Per any	Total	Per any	Total	Per any	Total	Total
1800-1807	51	408	20,3	163	30,6	245	83,2	666	258 / 32,2 any
1808-1814	71	497	33,1	232	37,8	265	93,1	652	155 / 22,1 any
1815-1823	68,7	619	34,2	308	34,5	311	93	837	218 / 24,2 any
Total		1.524		703		821		2.155	631

Acabat el conflicte, la població es rescabala lentament de la crisi i inicia un creixement vegetatiu del 26,1%. Més del doble de l'11,9% oficial que donen a l'Escala els censos corresponents als anys 1806 i 1840. És cert que coincidiren amb tres epidèmies, les de 1833 i 1835, més la local de 1836.

Recalquem que, en tres ocasions, el 1811, el 1820 i el 1822, el llibre de bateigs recull les màximes anotacions al llarg d'aquell segle: 129, 103 i 107 respectivament.

La riquesa de l'Alfolí-Duana i tot el seu comerç serien els protagonistes de la història d'aquesta localitat.

També la guerra frenà l'esperança de vida dels albats:

Anys	Esperança de vida	
	Nenes	Nens
1800-1807	15,2 mesos	15,5 mesos
1808-1814	14,4 mesos	15,2 mesos
1815-1823	15,7 mesos	14 mesos
Total de mitjana 14,9 mesos		

4.1.2 La seva possible relació amb les guerres

4.1.2.1 Òbits

Anys	Òbits
1800-1807	2
1808-1814	9
1815-1823	0
Total	11

(1800-1807)

1805. 2 persones.

(1808-1814)

1808. 7.

1809. 1

1811. 1

4.1.2.2 Bateigs

Anys	Bateigs
1800-1807	0
1808-1814	3
1815-1823	0
Total	3

(1808-1814)

1811.- 2 persones.

1812.- 1.

Encara que, entre 1810 i 1811, les anotacions són força incompletes a causa de l'avançada edat del rector de l'Escala, Mossèn Roura, mort el 1812.

4.1.2.3 Total de matrimonis

Anys	Matrimonis	
	Total	Per any
1800-1807	100	12,5
1808-1814	141	20,1
1815-1823	180	20
Total	421	17,5

Mentre els locals creixen, els relacionats amb els fets de les guerres són totalment inexistents.

4.1.2.4 Esperança de vida de la població

Anys	Dones	Homes
1800-1807	54	50
1808-1814	50,7	50,8
1815-1820	54,7	55
Total	53 anys	51,9 anys

El comerç de l'Alfolí i el testimoni d'una nova classe de comerciants lligada a ell, creen una perspectiva esperançadora i la seva població, principalment la masculina, visqué un fort impuls immigrant.⁶

4.2 Miquelets i regiments

La relació del miquelets amb l'Escala és minsa, i les poques variants dels regiments reafirma la creença que durant els anys de guerra no es visqué la duresa d'altres poblacions.

Anys	Miquelets	Regiments
1800-1807	0	Regiment d'Ultònia Regiment de Borbó
1808-1814	3	0
1815-1823	0	0
Total	3	2

⁶ Esteban Sastre, M. *L'Escala, un exemple de supervivència*. (pàg.78-90). Ajuntament de l'Escala. Diputació de Girona. 2001.

Contribució demogràfica aportada per persones relacionades, directament o indirecta, amb les guerres:

Anys	Òbits	Bateigs	Matrimonis	Total
1800-1823	11	3	0	14

4.3 Relacions del municipi amb la Junta de Figueres i les autoritats franceses

(1800-1807)

1806. La Intendència Militar obliga el govern municipal a crear nous impostos.

(1808-1814)

1808. 13 d'agost. L'Escala notifica que *ha disposat esta Junta enviar tres caxons de Metralla qe. havia en Esta â la Junta de Gerona la qe. a agrehit en res-posta.*

1810.

Març. Se li reclamen:

- *bale por quatre Rons. pan vin y carn por la Subsistancia de quatre jandarmes por el dia 20.*

- *bale por Bin y quatre Rations pan vin carn por la Subsistancia de 4 jandarmes por el dia 21- 22- 23- 24- 25 mars y cinq Rons. de paja y avena por un caballo.*

- *bale por cet Rons. de pan Bin y quatre Rons. de paja y avena por la Subsistancia de cinq jandarmes y un Capan. y dos caballos y un del Capan. que an Bingot de destacamen.*

Abril. La Gendarmerie de Catalogne reclama *douze Rationns de pain et viande pour la subsistance de douze Gendarme por un jour et douze ration davoine pour la subsistance de douze chevaux pour un jour.* I Juan Deulofeu, secretari de l'Ajuntament, reclama a l'Intendent Baró de Gerando *la quenta y Recibos de lo que se ha subministrado de viberes por las tropas Francesas que han estado en esta villa las que fueron presentadas el Primer Plazo del Ral. Catastro y se nos dijo que en los Plazos venideros se nos Abonaria.* Per tant V.S. *Disponga lo de su Agrado en Abonar lo que sea posible que quedará Agradecida esta Justicia y Municipalidad.*

Setembre. La duana de l'Escala és controlada per personal francès. El 15% de les mercaderies franceses registrades i el 25% de les catalanes fan un total de 967,97 francs. Redactades en llengua francesa i procedents, principalment, d'aquell comerç.

1812. Gener. Per decret napoleònic, els documents francesos arriben escrits en aquella llengua.

Abril. També aquí el clergat col·labora: *Le Soussigné Benvit Follet, Capitaine au Go. Regiment de infanterie(...)certifie et atteste en faveure de la verité, que Monsieur Esteve Ramon, prêtre, a eu pendant tout le teme de mon séjour dans cette place la complaisance de remplir, sans aucune retribution les fonctions de aumonier pour les Troupes.*

Juny. El nou ordre francès ordena a la municipalitat *de prendre vos dispositions pour que demain vingt troix de courier nous ayons pour travailler à la batterie trente bettes... et Cinquante hommes avec des outils pour aranger la terre.*

Juliol. Complides les despeses el comandant francès a l'Escala escriu al prefecte: *«J'ai l'honneur de vous renvoyer ajoin, l'etat des travaux pour la Construction d'une Batterie à l'Escala que vous m'avez adressé avec votre lettre.»*

Setembre. La municipalitat local reclamà aquestes despeses i el Baró de Gerandodiu que *la lettre que vous m'avez fait l'honneur de m'ecrire m'entretient de la demanda du Maire de Lescale de l'imputation des contributions de la Comunne d'une soume de 2050 f. qu'elle a avancés pour les travaux des fortifications qui on été executé pour la défense de la cote.*

(1815-1823)

1819. Les noves milícies reclamen la limitació de *la emigración de los mozos de los pueblos de corto vecindario sujetos en estos al servicio militar. I la justificació és que trasladándose de intento á servir en otros de mayor población, donde siendo tambien mayor el nº de mozos que deben jugar la suerte de quintos, es igualmente mas cierta la probabilidad en que confian de quedar libres de ella.*

1820. A los 19 de Mars de 1820 se publica en esta Vila ab veu alta la Constitució de la Monarquia Española sancionada en Cadiz en el año 1812.

2 de maig. Se canta en esta Parroquial Iglesia un Aniversari Solemne pr. *las animas de las primeras victimas Españolas qe. foren sacrificadas en Madrid el día 2 de Maig de lañ 1808.* Fet que confirma la col·laboració amb la resta de l'Estat.

5.TORROELLA DE MONTGRÍ

Madoz diu que *«si. en el Bajo Ampurdan, en la costa del Mediterráneo, á una leg. del mar y en la falda de un monte en cuya cima se ve un ant. cast. denominado de Montgri»*, està sotmesa a molts vents i és custòdia de les illes Medes.

El Ter banyava terres seques aleshores, i la productivitat agrària sols produïa: olivars, vinyes i pasturatges artificials *en que se cria la alfalfa*. La indústria explotava canteres de cal i guix, i fabricava sabó, aiguardent i salaó de peixos.

Disposa de tres escoles *de instrucción primaria*: una *para niños* (100), una altra *para niñas*(40) i una tercera per a *educandas* (35). 175 dels seus infants estan escolaritzats. Més de 1.000 de les seves cases són *generalmente grandes y cómodas*, i té una població de 3.500 persones i 810 veïns.

5.1 Demografia

5.1.1 Creixement vegetatiu

Anys	Òbits		Adults		Albats		Bateigs		Creixement vegetatiu
	Per any	Total	Per any	Total	Per any	Total	Per any	Total	Total
1800-1807	89,7	718	31	248	58,7	470	148	1.184	466 /58,2 any
1808-1814	116,7	817	52,5	368	64	449	148,5	1.040	223 /31,8 any
1815-1823	84,3	759	46,3	417	38	342	117	1.053	294 /32,6 any
Total		2.294		1.033		1.261		3.277	983

a) Durant el període de la Guerra del Francès es frena el ritme de la natalitat dels anys anteriors, i malgrat que el 1808 hi hagueren 173 bateigs i el 1809, 177, el total dels òbits augmentà considerablement.

b) Passada la guerra, els bateigs creixeren a un ritme lent, i disminuí el nombre d'albats (26 el 1818). Escàs augment del creixement vegetatiu.

c) El moviment migratori fou molt considerable. Sols en el llibre de bateigs queden anotades persones procedents de més de 35 pobles. Alguns tan propers com Belcaire o Verges; d'altres, més llunyans com ara Reus i Santander.

d) Sobre l'esperança de vida dels albat durant aquells anys, el rector sorprèn qualificant d'albat més d'una criatura de 10 i, fins i tot, de 14 anys. En ocasions, diu d'algun d'ells: «...criatura de poca edad» o «...no se sap de qui era».

Anys	Màxima mortaldat	Esperança de vida
1800-1807	195 el 1803	20,3 mesos
1808-1814	121 el 1808	20,6 mesos
1815-1823	59 el 1823	18,1 mesos
Total de mitjana: 19,6 mesos		

5.1.2 La seva possible relació amb les guerres

5.1.2.1. Òbits

Anys	Òbits
1800-1807	5
1808-1814	24
1815-1823	7
Total	36

(1800-1807)

1802. *Joseph Coppola Governador del Castell de las Medas, fill del regne de Nàpols...*

1803. *Andreu Garcia soldat del Regiment de Castilla.*

1804. *Soldat de nom desconegut, Joseph Maria Gil soldat, i Miquel Bentura Cabo, tots del Regiment de Castella:*

(1808-1814)

1808.

Joan Molla que morí del resultat de haver quedat ferit en la batalla se donà als Francesos.

Pons Bades, morí de una ferida que rebé en lo ataqüe se tingué b. los Francesos en la Junquera.

Il·legible. Natural de Barcelona, habitant de Figueras y expatriada en esta Cristiá N. soldat suys del Regimiento Vila de (il·legible).

Crecient N. soldat de Infantería del Regimiento de Borbon.

Soldat desconegut.

Baptista cabo primer dels Miquelets de Lleïda.

Francisco Puig, Micalet de la primera compañía del Tercio de Igualada... Thomas Gil soldat.

Pere Malafós, Micalet de Bañolas.

Ramon Casademont, habitant de Figueras expatriat en esta.

Rafael Duran, Micalet de la Quarta Compañía del tercio de Igualada.

1809.

Mariano Perich, Micalet.

Ramon Farafà, Micalet.

Ramon Verdaguer soldat de la Compañía de Rosas.

Magdalena Suluïyes viuda expatriada de Figueras.

Ramon Gomer, cabo primer de Rosas.

Joseph Pou, habitant de esta por expatriacio.

Joseph Bassons fussillat pel Francesos.

1812. Vicens Clerigas y Biñals voluntari del Segon de Barna. habia mort ferit al 2 de juny en lo Hospital del Rey de Gerona.

1813. Joaquim Unés soldat español del Regimiento de Barna, i Joseph Hugas mori a la violencia dels Francesos, Capità de la 6ª Compa. del Regiment de Gerona.

1814. Ignaci Sabarich, Cabo primer del Ginas destacat en la 2ª Divisió de la 2ª Brigada, i Benet Bardilla soldat de la prima. Compa. del Regiment de Granada.

(1815-1823)

1815. Filla de Don Miguel Millan Subte. de Infantería de Linea segon batallo de Baylen.

1817. Fill de Don Miguel Lopez Capita y Governador de la Isla de las Medas.

1818. Fill de Pere Torres Artiller de la Isla de la Meda.

1821. Fill de Miguel López, i registrat com a: ...natural de Villanueva de Alcorán Corregiment de Cuenca...

1822. Filla del Tinent coronel Dn. Joaquim Cos-Gayón. Segon Comandant del Segon Batallo Infanta. de Guadalajara natural de Santi-Ibañez Bisbat de Santander.

1823. Sebastiá Doménech i Sabat Solter Invalit retirat del Regiment Infantería de Mallorca, i un fill de Pantaleón Sezat Cabo de Artilleria de la guarnicio de las Medas.

5.1.2.2 Bateigs

Anys	Bateigs
1800-1807	6
1808-1814	9
1815-1823	8
Total	23

(1800-1807)

1803. *Nascut de un sastre francès...*

1805. *Nascuda de Thomas Domingo daurador nat a França.*

1806. *Dues nenes nascudes de un Capità primer del Batalló de Voluntaris de Tarragona.*

1807. *Napoléon Domingo nascut de un frances de Ylla Bisbat de Etna (França), i una nena nascuda de Pere Costa, Treballador de Banyuls (França).*

(1808-1814)

1808. *Nascut de Pere Cots, Treballador de Banyuls; nena nascuda de Joseph Hugas tinent de Micalets, i altre nascut de pare Micalet.*

1810. *Nascut de Pere Cots, Treballador de Banyuls...*

1811. *Nascut de pares expatriats de Figueres; nena nascuda de pare Micalet, i nen de pares expatriats...*

1814. *Nascuda de Fco. Saltó Sargento de Brigada Provisional de Tarragona, i una filla de un Sargento de Brigada de Provisions.*

(1815-1823)

1815. *Filla dels consòrts Narcis Séns soldat natl. de Pals; una nena batejada per lo Rnt. Don Domingo Carbonell Capellà del quart Batalló de Voluntaris de Tarragona Ligeres, filla dels Consòrts Francisco Costa nat. de Barcelona soldat de la sexta Compañia. del predio Batall.; i una filla dels Consòrts Bruno Posito cabo de la sexta Compañia. Foren Padrins Pere Torrell soldat del tercer Batalló del Regimt. de Ultònia.*

1816. *Fill legm. y natl. de Don Miquel López Capitá y Gobernador de las Médas, i un altre natl. de Pere Tarros soldat artiller.*

1821. *Fill legm. y natl. de Joseph Corominas Artiller de la Compañía fixa de Figueras de guarnicio a las Medas.*

1822. *Filla legitima y natural de Salvador Llevadera artiller de las Medas.*

1823. *Fill legitim y natural de Pantaleón Sezat Cabo de Artilleria de les Medas.*

Dues curioses anotacions:

- 1) El 1820, el governador de les Medas queda registrat com a tal, amb el cognom *Carrascosa*, i una distinció de *Cavallero del Orden de St. Herenegildo*.
- 2) Els noms i categories dels artillers dels quals disposava aquella guarnició, ratifiquen la importància d'aquell destacament militar.

5.1.2.3. Total de matrimonis

Anys	Total	Per anys
1800-1807	188	23,5
1808-1814	216	30,8
1815-1823	242	26,8
Total	646	27

Matrimonis entre persones relacionades, més o menys estretament, a les guerres:

Anys	Matrimonis
1800-1807	0
1808-1814	0
1815-1823	6
Total	6

1815. *Joseph Lozano Sargento primer de Brigada de quint Regmt de Granaderos.*

1820. *Mariano Vidal y Coleá Solter Dependent de la Ronda Volant del segon Comandamt. de la Vila de Figueras.*

1821. *viuda en primeras nupcias del Tinent Coronel graduat capitá del extingit Regiment de Baylén; i Dn. Ramon de Villamartin y del Villar Solter Subtinent del 2n. Batalló del Regiment Infantería de Murcia.*

1822. *Dn. Antonio Campillo y Estevan Solter Alferez del Regimiento de Caballeria de la Constitució.*

1823. *Dn. Agustí Costa y Noguer Solter natural de Navata, Sargento segon de Artilleria de la Guarnició de las Meda.*

5.1.2.4 Esperança de vida

Anys	Dones	Homes
1800-1807	49	52
1808-1814	52	51
1815-1823	52	56
Total	51 anys	53 anys

5.2 Miquelets i regiments

Anys	Miquelets	Regiments
1800-1807	0	Regiment de Voluntaris de Castella *
1808-1814	9	Regiment Vila de ... (<i>illegible</i>) Regiment de Borbó Regiment de Parma Regiment de Girona Regiment de Granada Regiment, Batalló de Línia ** Regiment de Cavall. de Nàpols Regiment de Bailén Regiment de Múrcia Regiment de la Constitució
1815-1823	0	Regiment de Mallorca Regiment de Caçadors de Barbastre Regiment de Granaders Regiment d'Ultònia
Total	9	15

Dels llibres d'òbits i de bateigs.

* Sorgit el 1773 de les Milícies Provincials, el 1802 n'existien 43. Sols a Castella. Estava format, en aquell moment, per soldats castellans de la División Volante de l'Empordà que manava Sarsfield des de 1811.

** Així és qualificat pel rector i així eren coneguts, des de 1810, els batallons.⁷

⁷ Agraïxo les atencions del capità general D. Andrés Cassinello.

En total, l'aportació aproximada de la demografia d'aquesta localitat al fet de les guerres contra els francesos és aquesta:

Anys	Òbits	Bateigs	Matrimonis	Total
1800-1823	36	23	6	65

5.3 Relacions del municipi amb les juntes i les autoritats franceses

(1800-1807)

1806. 4 d'octubre. Ofici del governador de Girona, Dn. Joaquín de Mendoza, al Consistori de Torroella: «...toca a este Corregimto. unido al de Figueras nuevecientos setenta y ocho Hombres para el reemplazo del exercito..., debe formarse una Junta para cooperar y acelerar este Servo. que reclama el Rey y la Patria a sus Fieles Españoles (...) y prevengo envie (...) un vocal de este Cuerpo legitimante. autorizado para concurrir al nombramto. de los Individuos que deven representar las autoridades en la Junta que debe formarse...»

El municipi envia, al cap de sis dies, un vocal: Miquel Quintana i Coloma.

Desembre. Una comissió elabora un comissió per tal de cobrir *los fondos necessaris per cubrir los gastos que los boluntaris que deu aportat esta Vila per lo reemplazo del exercit.*

1807. 12 de Febrer. El consistori accepta:

a) *...Atendre al reemplás de vint y dos Homes que la Superioritat li prevenia, però primerament devian carregarse ab prudencia los Solters, o Fadrins y Casats desde 5 de Octubre proxim passat y después los behins.*

b) *Aportar la quantitat de 7.342 lliures suma tan crescuda a causa ...de los ahogos en que esta la Patria y que per lo tant tots aporfia deviam apresurarnos â socorrerla: que lo Rey nostre Sor. ho manava y que deviam ab tot rendiment obehirlo....*

c) *Prendre la resolució augmentant impositos sobre «el blat sie per mar o per terra per cada quartera, un real de belló = el blat de moro, també per terra o per mar, un sou de quartera = el mastall sis quarts per quartera = la extracció de oli, un real de belló per mallal, y per mitg, onse diners, y peseta per bota = per vi foraster que se venga mig quart per porró = en la carn vuyt diners per carniceria fins a la Pascua de Resurrecció proxima aixis de moltó, tosino y añell; en quant al*

Bou quatre passetas per cadahun que se mati = lo pa blanch un cuarto per lliura = lo savó, un cuarto per lliura = las medidas dos cuartos per quartera = las paradas de forasters, en los dias de mercat un real de belló per cada una».

(1808-1814)

1808. 15 de juny. Les tropes franceses són a l'Empordà des del dia 9 de febrer. El consistori creu necessària la creació d'una junta de guerra per *desposar lo que se dega obrar en punt de las circunstancias del dia, tant sie per nombrament de Somatens, com per levantament de Soldats com y tambe per desposar del interes dega donar esta Vila â dita Gent, y per la formació del reparto ô tacsas que miren utils y convenientes*. La Junta estarà formada per dotze persones, de les quals assenyala una dona, *La Sra. D^a. Jpha. a la pena que elegezca un Subgete*, com així va fer triant Franco, Hospital i Calvet.

1810. Després d'un any d'especial duresa i establert el poder francès, s'avisava al Batlle, Joseph Terrades i Massot, que *varios individuos que deben contribuir â las requisiciones que ha tenido que entregar esta Villa de orden del Gobierno Frances no han pagado lo que les pertenece según reglas catastrales*. Per tant, ordena que el Magco. Sor Bayle les *haga cumplir â todos los que no han cumplido haciendoles la fuerza que menester sea*, i l'obliga a donar relació de les disponibilitats d'acollida de la vila. És aquesta:

Nombre de quartels o casas habilitadas para el uso de las tropas: UNO.

Destinados para la Caballeria ó Infantería: Tambien, qe. puede emplearse en todo.

Su capacidad: 25 hombres y 25 caballos.

Se hallan en buen ó mal estado: Hay otro de inservible.

Si hay ó no pabellones para los Oficiales: NO los hay.

5 de setembre. L'alcalde convoca el consell municipal per *resoldre la estima que deura donarse als fruits que han subministrat al Exert. Francès los behins de la vila respecte que han estat subministrat en distintas epocas y que los preus han estat varios*. I continua amb una llarga llista dels fruits: vi, oli, gallines, ordi, flassades, màrfeques, palla... Els seus preus seran estimats per una comissió d'Esperits ô Estimadors, que *regiran en la estima de tots los fruits subministrats fins al dia present*.

9 de setembre. El municipi accepta que *tots los comptes particulars que presentaren los behins de esta Vila per la formació dels Comptes Generals que deuen formarse de tot lo que se ha subministrat al Ext. Frances, han de ser examinats*

y aprobats per subjectes autorisats. Seran sis els subjectes nomenats i podran aprobar ô reprobar los Comptes particulars ô part de ells que los seran entregats, lo que practicaran segons los dictara son coneixement y baix tota escrupulositat de conciencia.

27 de novembre. El consistori dóna una visió de la pressió que el municipi està vivint per part dels francesos, i certifica que *desde el primer dia del propasat mes de Mars fins ara, y en moltes altres ocasions anteriors, se han fet subministros de Pa, Vi, Car, Chivada, Sal, Palla, Leña y altres generos dels quals no se pot donar descarrech en la forma que correspon en motiu que los xefes de las partidas de tropa ja haze estat acantonada, ja de transit, se han denegat moltas vegadas â prestar los corresponents recibos â pesar de haverho sollicitat la Justicia.*

És tota una lliçó de dignitat ciutadana: collaborar no és cedir gratuïtament.

1811. 28 de març. El *Gouvernement de Catalogne*, legalitza un impost sobre portes i finestres i noms i cognoms dels propietaris de les seves cases. Ha comptat que a Torroella hi ha: 1.339 cases amb una sola porta i una sola finestra; 299, amb portes a un 1r étage i a un 2n étage; 11, amb portes a un 3r étage; i 88, que disposen de portes per a carruatges o botigues.

Del que deduïm:

- a) El control que exercia el francès.
- b) Gran desproporció entre les cases habitades per una població empobrida i les propietats amb signes de benestar.
- c) La població disposava de quasi 400 cases de còmoda estança. Cinquanta anys després, el diccionari de Madoz recollirà *más de 1.000 casas, generalmente grandes y comodas*. Després de la Guerra del Francès, la vila ha experimentat una clara recessió.

1812. Rússia és envaïda per les tropes franceses, Josep I fuig a València després d'Arapiles, la guerra i les males collites conviuen en llargues setmanes de fam. Era el principi de la fi del poder francès.

5 de novembre. Arriba un *apremio Militar de ochenta hombres puesto â discreción por el incumplimiento de la requisición de Paja ordenada por la Superioridad*; En resposta, l'alcalde, Carlos Bosch, convoca en su casa â los Senyores que componen el Consejo Municipal y â algunos otros principales de la Población baxo firmados y les propuso el apuro en que se hallaba â fin de que entre todos se buscasse un remedio suave y pronto para conseguir el alivio necesario.

A la situació del Comú, els caudals del qual *estaban enteramente agotados* degut tant a les despeses inevitables com al *servicio y mantenimiento de la tropa de Guarnición*, s'hi afegeix un nou tribut sobre els queviures bàsics: carn –excepte la de vacum–, vi i pa blanc. S'intentava mantenir el poble, ja força castigat, a redós.

1813. 27 d'abril. El problema és *que les rendas de la Comuna no son suficientes*, ara per pagar als jornalers que continuament se emplean en las obras de fortificació, reparació del Cuartel, y altres necessitats imprevistes. I l'alcalde està disposat perquè aquest fondo sie costejat per los individuos de la Classe rica. Es renoven els impostos ja augmentats cinc mesos abans, encara que lo expressat imposit sera cobrat solament durant las urgencias de la Població.

11 de novembre. El consell municipal rep una amenaça del Govern: *si dins lo termini de dos dias no se aprontaba la suma de unas sinch mil Pesetas que esta atrassada la Població per lo cumpliment de la contribució de la Sal del corrent any, serian presos los principals*. I resol que per medi de la forsa se obligues al cumpliment â tots aquells individuos capazes de cumplir y que per los Pobres miserables y vehins del Estartit dels que no se Puga conseguir lo pago, se conseguia proporcionadament â tots los demes vehins.

La guerra, la primera «guerra total» i una dels més infernals dels temps moderns, s'estava acabant, però es viuen encara cruel conflictes.

1814. Gener. Les tropes franceses estan travessant la frontera. Però l'alcalde resol un altre augment dels impostos sobre tot lo oli que entrara en esta Vila è igualment el que se extraura de ello hage de pagar son conductos per dret de Vila una Peseta per Bota, qual produït se invertira â utilitat y benefici de la poblacio. El preu no ha variat des de 1807, però, així com fa set anys l'impost gravava la seva exportació, ara s'amplia a la importació.

9 de març: els francesos abandonen Torroella de Montgrí. Així ho recorda un ofici datat del 3 de febrer de l'any 1820, en què es recull la queixa de l'alcaldia a la Diputación Provincial per no haver estat la vila reconeguda com a *cabeza de Partido*.

(1815-1823)

1815. Maig. El Batlle de Torroella, Honorat Floenssa, confessa que el Comú es troba *exhausto de diner per poder sufragar los gastos que continuament se ofereixen tant per la manutenció de las tropas destinadas en esta vila com també per las de transit*.

A aquesta perspectiva, s'hi afegeix tant la dificultat de tornar a gravar, no sols els impostos bàsics *per lo molt que han sufert en la passada guerra*, com els recurrents al repartiment cadastral, *pues ja no poden cobrarse los Plazos que demana lo govern sense emplear los apremis Militars*. Però es fa efectiva la pujada d'impostos en el pa blanc, la carn, i el vi foraster *â fi de que no quedí agravada la classe pobre*.

1822. 11 d'agost, rebut el 2 de setembre *el Gobierno político de la provincia de Gerona* es lamenta *del desprecio que algunos Parrocos fan de la constitució de 1812, malgrat la firmeza con que garantiza nuestra religión sacrosanta*. I fent palesa l'eterna simbiosi entre Estat i Església, el Govern reclama *que se obseven y cumplan inviolablemente las disposiciones siguientes*. Els sacerdots hauran d'explicar la Constitució, *alomenos por un cuarto de hora* i article per article, en el transcurs de la missa major, sota l'amenaça de *25 duros por la primera vez que falten i la de 100 en caso de reincidència*. I els alcaldes han de remetre a l'autoritat política la síntesi del sermó o rebran *la multa de 80 duros*.

6.- CONSEQÜÈNCIES DE LES GUERRES EN CADASCUNA DE LES TRES LOCALITATS

6.1. En la seva població

A) Censos oficials (no *fidedignes*)⁸ inclosos en els anys estudiats.

Anys	Castelló	L'Escala	Torroella
1787	2.911 hab.	1838 hab.	2.582 hab.
1857	3.260 hab.	2.642 hab.	3.873 hab.
Creixement estadístic	349 hab.	804 hab.	1.291 hab.
Percentatge de creixement	4,9 %	11,4 %	18,4 %

Remuntades ja les guerres del començament de segle, Castelló d'Empúries continuava essent la més afectada per l'impacte sofert i veia com

⁸ Nadal Oller, J. (1966). *La población española. Siglos del XVI al XX*. Ariel, pàg. 119.

s'enfonsava la seva demografia, l'Escala continuava remuntant-la i Torroella de Montgrí veia com s'alçava per damunt de les altres dues.

L'anàlisi de Nadal es basa en les dades del balanç vegetatiu recollit a 45 parròquies catalanes, «*bastante dispersas, bastante variadas...*», i reconeix com a catàstrofe demogràfica «*de dimensiones sense precedents*» la viscuda entre els anys 1808 i 1812, per cicatritzar-se després.

Catàstrofe per a aquestes tres poblacions, sí; sobretot per a la de Castelló, pel fet que ja havia iniciat el segle amb un escàs creixement vegetatiu: del 23,5% i passa al 15,8%; per a Torroella, que veu com disminueix d'un 58,2% a un 31,8%; i per a l'Escala, on del 32,2% va passar al 22,1%.

Quant a la cicatrització de la qual parla Nadal, aquí és escassa. El fet que l'Escala passi d'un 22,1% del seu creixement vegetatiu a un 24,2%; Torroella d'un 31,8 % al 32,6 %, és «recuperar-se» i poc més. Però la població de Castelló va veure disminuir aquest creixement, i d'un 15,8% va passar a un 13,6%. Això ja és un «mal crònic».

B) El de l'auge del seu creixement vegetatiu.

Anys	Castelló	%	L'Escala	%	Torroella de Montgrí	%
1800-1807	188	23,5	258	32,2	466	58,2
1808-1814	111	15,8	155	22,1	223	31,8
1815-1823	123	13,6	218	24,2	294	32,6
Total	200	17,6	631	26,1	983	40,8

Entre 1800-1823, dues dècades i escaig, aquests creixements vegetatius experimentaren, proporcionalment, un auge superior al recollit pels censos oficials en setanta anys, malgrat que en cap moment i en cap de les tres poblacions recuperin l'iniciat amb el segle. La guerra els havia frenat.

Entre 1808 i 1814, la similitud entre natalitat i mortalitat no va seguir la incidència generalitzada a la resta de l'Estat⁹. Almenys no d'una manera tan clara com a Castelló, on els òbits varen excedir en 185 al nombre de bateigs.

⁹ Canales, E. *El impacto demográfico de la Guerra de la Independencia*. Segon Congrés Recerques Enfrontaments civils: postguerres reconstruccions. pàg. 292.

6.2. En el nombre total de matrimonis

Anys	Castelló d'Empúries	%	L'Escala	%	Torroella de Montgrí	%
1800-1807	263	32,8	100	12,5	188	23,5
1808-1814	162	23,1	141	20,1	216	30,8
1815-1823	165	20,8	180	20	242	26,8
Total	590	25,5	421	17,5	646	27

Nombrosos i en ascens, sobretot a l'Escala i a Torroella; excepcionalment en els anys de la Guerra del Francès, malgrat que al final frenà l'ascens a l'Escala i reduí els de Torroella, que continuaran tenint el més alt percentatge de les tres poblacions. En regressió greu i contínua a Castelló, que havia conegut un fort impuls a l'inici del segle.

6.3. En l'esperança de vida

Anys	Castelló d'Empúries		L'Escala		Torroella de Montgrí	
	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes
1800-1807	46,8	48,5	54	50	49	52
1808-1814	45,8	47,3	50,7	50,8	52	51
1815-1823	51	50,7	54,7	55	52	56
Total	47,8 anys	48,8 anys	53 anys	51,9 anys	51 anys	53 anys

a) Dones: en general, a causa de la Guerra del Francès, minva l'esperança de vida de les dones; les escalenques mantindran més alta la mitjana que la resta, i a Castelló, la seva mitjana serà sempre inferior.

b) Homes: els de l'Escala augmenten la seva esperança de vida de manera continuada; la dels de Castelló, igual que les dones, és menor; i els de Torroella són els que tenen més longevitat.

Els estudis locals ens permeten valorar, entre els protagonismes de les guerres, els fets diferencials, general i de futur, que aquest denominador comú va aportar.

Castelló d'Empúries. No acabarà de refer-se. Recull amb molta insistència la força dels immigrants, *refugiats*, *expatriats* de la guerra, possiblement lligats a la seva proximitat al districte de Figueres. La seva mortalitat ordinària sobrepassà sempre la que Nadal assenyala per aquells primers anys del segle XIX; la forta crisi de la seva població –reflectida tant en la seva pobra esperança de vida com en el cada cop més escàs nombre de matrimonis– es veurà allunyada de l'alt índex de creixement iniciat a l'Alt Empordà, i el seu declivi demogràfic repercutirà en tots els aspectes.

L'Escala. La força dels habitants de l'Escala equilibrarà positivament la situació gràcies a la riquesa de l'Alfolí i de la seva aportació en una considerable immigració, reflectida tant en l'arxiu parroquial com en l'estudi de dues etapes (1787-1806 i 1806-1840). En aquesta última, l'alça del seu creixement vegetatiu dobla la de la seva taxa de creixement acumulat¹⁰. Gràcies, també, al fet, potser, que la seva ubicació aïllada, minvada de comunicació terrestre, restés força a l'acció de miquelets i regiments, cosa que explica els pocs òbits relacionats militarment amb les guerres. I, tanmateix, l'acció municipal sembla que ho va resoldre aquells anys de manera menys colpidora, encara que no menys que la de Torroella. Com a exemple, les repetides queixes sobre el pagament de despeses en un any (1810) en què els 43 matrimonis no reflecteixen una situació dura.

Torroella de Montgrí fou, de les tres, la població més castigada per la forta presència de regiments i miquelets; l'elevat nombre de morts, militars majoritàriament, relacionats amb les guerres; la continuada pujada dels impostos; la pressió sobre l'acollida, manteniment i requisició de queviures per als exèrcits; el gran declivi del seu creixement vegetatiu i el reclam de *voluntaris de reemplazo*. Malgrat tot, la lenta recuperació demogràfica, l'augment de l'esperança de vida i en el nombre de matrimonis, respongueren a les guerres i recomençà la vida en expansió de futur.

¹⁰ Esteban Sastre, M. *op. cit.* Recerques... pàg. 318.